

Tlačová správa

Bratislava, 11.06.2021

Výsledky výskumu úrovni kľúčových zručností učiteľov základných škôl

Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (ďalej NÚCEM) realizuje národný projekt *Medzinárodné hodnotenie kľúčových kompetencií dospelých* (ďalej PIAAC) spolufinancovaný zo zdrojov EÚ, ktorého súčasťou je aj výskum kľúčových kompetencií odborných a pedagogických zamestnancov (ďalej učiteľov) na Slovensku. NÚCEM ho realizuje s využitím testovacieho nástroja OECD *Vzdelávanie a zručnosti online* (PIAAC online).

Význam priameho sledovania úrovne kompetencií učiteľov a ďalších faktorov (ako napr. mäkkých zručností, spokojnosti so životom, voľby vyučovacích metód), spočíva v poskytnutí komplexnejšieho obrazu o predpokladoch a dispozíciách slovenských učiteľov a učiteliek pre kvalitné a efektívne vykonávanie ich práce.

Výskum kľúčových kognitívnych i nekognitívnych kompetencií slovenských učiteľov pôsobiacich v základných školách **bol zameraný na zisťovanie kompetenčných profilov učiteľov základných škôl** (ďalej ZŠ) vo veku do 65 rokov. Do výskumu sa postupne v troch vlnách zapojilo 958 učiteľov ZŠ a zodpovedajúcich ročníkov gymnázií s osemročným vzdelávacím programom z celého Slovenska. Prihlasovanie do projektu bolo dobrovoľné, súčasne motivované finančnou odmenou. Priemerný vek respondentov bol 42 rokov a pomer žien a mužov predstavoval pomer 84 % k 16 %. Výskum sledoval súbor kognitívnych a nekognitívnych zručností, ktoré učители potrebujú pre plnohodnotné uplatnenie sa v modernej spoločnosti. Tieto zručnosti zahŕňajú schopnosti porozumieť rôznym typom textov, hľadať a vyhodnocovať relevantné informácie, realizovať matematické operácie a výpočty, ako aj schopnosť pracovať s informáciami s využitím informačno-komunikačných technológií (ďalej IKT). **Ide najmä o čitateľskú, matematickú a digitálnu gramotnosť, nakoľko tieto zručnosti predstavujú základ pre rozvoj komplexnejších zručností a kompetencií potrebných pre riešenia rôznych úloh v pracovnom alebo súkromnom živote.**

Výsledky výskumu učiteľov ZŠ

Vzorku učiteľov zúčastnených vo výskume možno označiť za kognitívne nadštandardnú. Znamená to, že väčšina učiteľov dosiahla v sledovaných kognitívnych oblastiach priaznivé výsledky, ktoré neboli štatisticky rozdielne medzi mužmi a ženami. Zúčastnení učители predstavujú dostupný výber, ktorý je pozitívne naladený voči digitálnym online nástrojom, častejšie prichádzajú do kontaktu s testami a majú tak väčšiu šancu efektívnejšie riešiť testovacie otázky, čo mohlo ovplyvniť lepšie výsledky v matematickej gramotnosti a schopnosti riešiť problémy s využitím IKT oproti vysokoškolsky vzdelanej populácii z 1. cyklu PIAAC 2012. **Zaujímavejšie bude porovnať údaje s budúcimi reprezentatívnymi dátami z 2. cyklu PIAAC 2023 s reprezentatívnou vzorkou učiteľov, ktorá bude získaná náhodným výberom.** V rámci vekových rozdielov sa nepotvrdil predpoklad, že najvyššiu úroveň zručností budú dosahovať učители v najmladšej vekovej kategórii (25 – 35 rokov) tak, ako sa to manifestovalo v analýzach dospelých na reprezentatívnej vzorke 1. cyklu PIAAC 2012. Naopak, v našej vzorke učiteľov sa ukázalo, že starší učители vo veku od 44 do 54 rokov mali významne lepšie skóre v matematickej gramotnosti, než mladší učители do 35 rokov. Skóre v čitateľskej ani matematickej gramotnosti starších vekových kategórií učiteľov nemalo klesajúcu tendenciu (**nepreukázal sa tu negatívny vplyv biologického poklesu kognitívnych zručností v dôsledku starnutia**). Toto môže byť ovplyvnené viacročnou praxou a skúsenosťami, kontinuálnym vzdelávaním učiteľov, ako aj intenzívnym využívaním ich zručností tak v súkromnom, ako aj v pracovnom živote (OECD, 2016). Výsledok, že mladší

učitelia vo vzorke nedosiahli vyššie úrovne v čitateľskej a matematickej gramotnosti ako ich starší kolegovia, indikuje nízku mieru medzigeneračnej akcelerácie. Tá môže vyplývať zo slabej efektívnosti systému vzdelávania, z čoho pre Slovensko vyvstáva potreba zvyšovania kvality prípravy a motivácie učiteľov, s čím úzko súvisí spoločenské aj finančné ohodnotenie učiteľov.

Zaujímavé sú výsledky v behaviorálnych charakteristikách zapojených učiteľov, ktoré dotvárajú spektrum kompetencií a sú vo veľkej miere určujúce v tom, či sú učitelia schopní čeliť pedagogickým výzvam a inováciám v 21. storočí. Výsledky naznačujú, že dominantnou dimenziou u učiteľov je svedomitosť. Tá s vekom narastá a týka sa črt ako organizovanosť, spoľahlivosť a sebakontrola. Zároveň sme zistili, že pre zúčastnených učiteľov bola menej dôležitá zvedavosť. Cítia sa byť priemerne kreatívni, inovatívni, čo poskytuje priestor na zvýšenie podpory rozvíjania zmiernených črt. Výsledky rodových preferencií rozdielov medzi mužmi a ženami **znázorňujú u žien väčšiu veľkorysosť a spoločenskosť** (z dimenzií prívetivosť, extrovertnosť), **u mužov väčšiu intelektuálnosť a zvedavosť**, čo koreluje aj s medzinárodnými výskumami. Práve rozdiely medzi mužmi a ženami môžu indikovať dôležitosť dosiahnutia vyššieho podielu mužov v školstve.

Odporúčania súvisiace s výsledkami výskumu

Výsledky výskumu načrtli niekoľko príležitostí, ako možno riešiť dlhodobé problémy v regionálnom školstve a zároveň poukázali na oblasti, ktoré je predovšetkým v ďalšej príprave budúcich učiteľov vhodné posilniť. **V rámci kognitívnych zručností je nevyhnutné rozvíjať čitateľskú a matematickú gramotnosť ako základ pre rozvoj komplexnejších zručností, napr. analytického a kritického myslenia, spracovania informácií z rôznych kontextov a pod. Z nekognitívnych zručností je nutné zacieliť pozornosť na implementovanie prvkov zvedavosti a kreativity nielen do prípravy vzdelávania, ale aj pri kontinuálnom vzdelávaní pedagógov tak, aby sa zvyšoval záujem žiakov o vyučovacie predmety.** Potešujúce je zistenie, že učitelia základných škôl vo vzorke prejavovali o ďalšie (napr. kontinuálne) vzdelávanie vysoký záujem. Zároveň platí, že tí učitelia, ktorí sa zúčastnili vzdelávacích aktivít, prejavovali väčšiu sebadôverou a spokojnosť s prácou, ktoré sekundárne vplývajú aj na samotný výkon povolania. Za najväčšiu prekážku, ktorá bráni učiteľom v ďalšom vzdelávaní, považujú jeho vysokú finančnú náročnosť, absenciu stimulov, nedostatok vhodných ponúk a času kvôli rodinným povinnostiam. Preto **je nevyhnutné cenovo sprístupniť vzdelávacie aktivity, napr. prostredníctvom vzdelávacích poukazov alebo (finančnou) podporou vzdelávacích inštitúcií (aj mimovládnych), motivovať učiteľov k ďalšiemu vzdelávaniu dostupnosťou a rôznorodosťou vzdelávania a zároveň spestriť ponuku vzdelávania – predovšetkým o kurzy/semináre, konferencie o vzdelávaní a vzájomné vzdelávanie sa učiteľov.** Metódy dobrej praxe môžu zohrávať kľúčovú rolu v rozvíjaní kognitívnych a nekognitívnych kompetencií učiteľov. Kvalita a motivácia učiteľov súvisí nielen s ďalším vzdelávaním, ale aj so spoločenským postavením a finančným ohodnotením. Aj **spoločenský status a nízke finančné ohodnotenie spôsobujú nezáujem o prácu učiteľa – hlavne v mužskej populácii**, keďže v regionálnom školstve je dlhodobo štatisticky nízky podiel mladých učiteľov a významne viac žien ako mužov. Zvýšenie podielu mužov v učiteľských radoch by prinieslo niekoľko pozitívnych efektov. Práve **nárastom podielu mužov by sa zvýšil podiel osobnostných črt ako vyrovnanosť a zvedavosť a tiež aj osobnostného profilu, ktorý je zameraný na technické zručnosti, manuálnu prácu a prácu s materiálom, čo môže zároveň pozitívne vplyvať na zvýšenie záujmu žiakov o technické predmety a oblasť STEM** (Science, technology, engineering, and mathematics). Zároveň je potrebné pripomenúť pozitívny efekt vplyvu mužského vzoru na zdravý vývoj dieťaťa. S finančným ohodnotením súvisí otázka hľadania si novej práce v inej oblasti. Z výsledkov výskumu vyplýva, že novú prácu si hľadajú prevažne mladí učitelia. Za zvýšenou aktivitou učiteľov pri hľadaní si nového zamestnania je aj nízka mzda, najmä ak je výrazne nižšia, ako je mzdové ohodnotenie

vysokoškolsky vzdelaných ľudí v danom okrese. Z dlhodobého hľadiska môže nedostatok učiteľov znamenať riziko súvisiace s obsadením miest v regionálnom školstve. Potenciál mladých učiteľov spočíva aj v práci s využívaním informačno-komunikačných (ďalej IKT) prostriedkov. Digitálne zručnosti sú doménou najmä mladej generácie, čoho príkladom sú dosiahnuté lepšie výsledky pri riešení úloh s využitím IKT v porovnaní so staršími skúsenejšími pedagógmi. **Predpoklad pre prácu s IKT je na základe výskumu dobrý, no aj napriek tomu v regionálnom školstve chýbajú učelia (najmä vo vekovej kategórii nad 45 rokov), ktorí sú digitálne zruční.** Problémom v oblasti IKT nie je ani tak technické vybavenie škôl, ako skutočnosť, že mnoho učiteľov nevie s modernou technikou a jej aplikáciami v online prostredí pracovať a využívať ju pri vyučovaní. Aktuálne prežívame špecifické obdobie súvisiace so šírením ochorenia Covid-19, kde je presun výučby do online prostredia čoraz prirodzenejší, čo len znásobuje potrebu vzdelávania práve v tejto oblasti.

Výsledky výskumu nám priniesli súvislejší obraz o kognitívnych a nekognitívnych kompetenciách učiteľov základných škôl. Na základe tohto obrazu sa nám odкрývajú príležitosti, ako pomôcť našim učiteľom a učiteľkám k efektívnejšej práci zodpovedajúcej potrebám 21. storočia. Veríme, že aj na základe tejto analýzy môžeme spieť k zlepšeniu nastavenia vzdelávania budúcich učiteľov v našej krajine.

Výsledky výskumu: [link](#)